

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора економічних наук, старшого наукового співробітника
Тищенка Олександра Петровича на дисертаційну роботу Немировської
Оксани Вікторівни «Формування ефективного механізму взаємодії
національної економіки з транснаціональними корпораціями», подану на
здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю
08.00.03 – економіка та управління національним господарством

1. Актуальність теми дисертаційної роботи та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Активізація процесів глобалізації та регіоналізації, що спостерігаються в світі останніми роками, актуалізують необхідність поглиблена дослідження проблем взаємодії органів державної влади та інших суб'єктів економічної діяльності. Проведення таких досліджень має вирішальне значення для обґрунтування заходів щодо збереження національної самоідентичності багатьох країн, зокрема тих, що розвиваються, та підтримання їх економік на достатньому рівні конкурентоспроможності.

Особливого значення набуває вивчення питань взаємодії держави з транснаціональними корпораціями, оскільки останні є основним найбільш потужним структурним елементом економіки провідних держав світу, рушійною силою їх поступального розвитку, що забезпечують значні обсяги й високу якість товарів і послуг, що виробляються, та розширення, за рахунок цього, сфери економічного впливу на інші країни.

Транснаціональні корпорації безпосередньо взаємодіють з економікою країни-реципієнта, спричиняючи неоднозначний вплив на їх розвиток, причому вони чинять вплив не лише на економіку, а й на навколишнє середовище, енергетичну і військову безпеку, тому необхідним є пошук інструментів, спрямованих на підвищення ефективності державного регулювання діяльності транснаціональних корпорацій, адже оптимальної моделі поведінки держави щодо транснаціональних корпорацій та узгодження їх інтересів з державними й досі не вироблено.

Власне тому, актуальність дослідження О.В. Немировської, яке присвячено поглибленню теоретичних основ та розробленню практичних рекомендацій щодо створення ефективного механізму взаємодії національної економіки з транснаціональними корпораціями не викликає сумнівів.

Актуальність, наукова й практична значимість дисертації О.В. Немировської підтверджується її безпосереднім зв'язком з тематикою наукових досліджень Науково-дослідного інституту фіiscalьної політики Університету державної фіiscalьної служби України, а саме з темою «Моніторинг цін на товарних ринках в системі трансфертного ціноутворення: міжнародний досвід та механізм впровадження в Україні» (номер державної реєстрації 0113U000282). Авторський внесок за даною темою полягає у розробленні науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення чинного законодавства на основі проведеного дослідження ролі транснаціональних корпорацій у процесі трансфертного ціноутворення.

2. Ступінь обґрутованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Фундаментальні наукові положення загальної економічної теорії та теорії управління національним господарством, що їх використано як теоретико-методичну основу проведеного дослідження, дають усі підстави стверджувати про достатню обґрутованість та достовірність отриманих автором результатів. Структура роботи та стиль викладення матеріалу свідчать про професійне володіння проблематикою, обізнаність автора з класичними та новітніми розробками у досліджуваній сфері та належне вміння використовувати їх задля аргументації при вирішенні власних поставлених завдань.

Достовірність змісту авторських рекомендацій та висновків підкріплено вивченням та узагальненням теоретичних розробок провідних вітчизняних й закордонних науковців з питань дослідження теоретико-концептуальних зasad закономірностей транснаціоналізації, діяльності транснаціональних компаній на різних рівнях економічної системи та їх впливу на розвиток національних

економік, про що свідчить перелік цитованих наукових джерел, представлених у дисертаційній роботі.

Крім того, обґрунтованість та достовірність основних наукових положень, отриманих результатів та сформульованих висновків й рекомендацій підтверджується сукупністю загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, що застосувались дисертанткою при виконанні окремих частин роботи, а саме: абстрактно-логічного аналізу, системно-структурного аналізу, порівняльного аналізу і групування, факторного аналізу, економіко-математичного моделювання, системного аналізу та теорії графів.

Належний рівень обґрунтованості й достовірності отриманих результатів підтверджується й складовими інформаційної бази, що її було покладено в основу дослідження – положення законодавчих актів, нормативно-правові та аналітичні документи державних органів управління, зокрема Міністерства фінансів України, Державної фіскальної служби, матеріали Державної служби статистики України, статистичні дані країн ЄС та ОЕСР.

3. Наукова новизна результатів дисертаційної роботи. Наукова новизна дисертаційної роботи Немировської О.В. полягає у розробленні науково-методичних підходів до розв'язання проблеми взаємодії транснаціональних корпорацій з національною економікою. Розроблені автором пропозиції та рекомендації є вагомим внеском у формування цілісного механізму державного регулювання діяльністю транснаціональних корпорацій в інтересах національного господарства.

Зміст дисертації, автореферату, публікацій автора, довідок про впровадження свідчать про самостійність отриманих результатів дослідження Немировською О.В., які становлять його наукову новизну. До найбільш суттєвих з них слід віднести такі:

- 1). Розроблення механізму взаємодії національної економіки з транснаціональними корпораціями, складовими якого виступають правові, адміністративні, економічні та соціальні взаємовідносини. Застосування зазначеного механізму забезпечує виконання функцій посередництва держави,

в особі органів виконавчої влади, між транснаціональним корпораціями та інвесторами на основі моделі державно-приватного партнерства і дозволяє впроваджувати проекти, спрямовані на зростання національної економіки, підвищення її конкурентоспроможності та покращення якості життя населення (с. 159-163; 236).

2). Удосконалення класифікації чинників впливу на механізм взаємодії національної економіки та транснаціональних корпорацій, з врахуванням інтересів обох сторін, суть якого полягає у виокремленні трьох груп (сильні, середні та слабкі) чинників та визначення їх вагових коефіцієнтів, що їх слід враховувати при встановленні партнерських відносин. Використання зазначеної класифікації дозволяє підвищити рівень обґрутованості управлінських рішень щодо оптимізації умов залучення транснаціональних корпорацій у вітчизняний економічний простір (с. 83-92).

3). Обґрутування доцільності врахування низки ключових чинників при стимулюванні створення вітчизняних транснаціональних корпорацій, а саме: наявність інноваційних змін, здатність збільшувати експортний потенціал і конкурентоспроможність національної економіки, економія від масштабів виробництва, швидкість адаптації до кращих світових стандартів господарювання (с. 164 – 175).

4). Побудова моделі ієрархії факторів впливу на функціонування вітчизняних транснаціональних корпорацій, на основі якої визначено рейтинг ключових загроз впливу транснаціоналізації на українську економіку. Її практичне використання дозволяє виявляти компоненти посилення чи послаблення дії спричиняючого фактора, обґрутувати та вживати необхідних заходів щодо нейтралізації негативних чинників, а також визначати пріоритети щодо підтримки процесів створення транснаціональних корпорацій в Україні (с. 134-140).

5). Обґрутування пропозицій стосовно внесення змін у Податковий кодекс України, котрі передбачають врегулювання питань трансфертного ціноутворення на товари, які мають біржове котирування, а також збільшення

порогових значень показників для визнання операції контролюваною, що забезпечить приведення у відповідність вітчизняного законодавства з вимогами Організації економічного співробітництва та розвитку щодо трансфертного ціноутворення (с. 122-130).

6). Удосконалення методики аналізу функціонування корпоративного капіталу в Україні в частині діяльності транснаціональних корпорацій в Україні, суть якого полягає у використанні оцінок провідних рейтингових агенцій та розрахунку коефіцієнта рангової кореляції Спірмена, що дозволяє визначати пріоритетні напрями державної політики транснаціоналізації вітчизняної економіки (с. 95-108).

7). Авторське уточнення поняття «транснаціональна корпорація», зміст якого доповнює існуючі критерії ідентифікації транснаціональних корпорацій необхідністю врахування основних мотивів їх функціонування, кількісних та якісних критеріїв набуття статусу транснаціональної корпорації, наявності гнучкої структури управління (с.16-23).

Наукова обґрунтованість та об'єктивність положень, що виносяться на захист дисертації не викликають сумніву. Вони свідчать про отримання автором нових знань, що розвивають теоретичні основи державного регулювання національної економіки, зокрема у частині її транснаціоналізації та сприяють запровадженню ефективних інструментів їх використання у практичній діяльності.

4. Значимість результатів дослідження для науки і практики. Наукова цінність дисертаційної роботи Немировської О.В. полягає, насамперед, у поглибленні теоретичних основ та розробленні науково-методичних підходів до формування механізму взаємодії національної економіки з транснаціональними корпораціями в умовах поширення процесів глобалізації.

Особливо слід підкреслити, що найважливіші результати здійсненого дослідження вже знайшли практичне застосування. Так, пропозиції автора щодо механізму взаємодії вітчизняної економіки з транснаціональними корпораціями на основі партнерства використані у діяльності Державної

фіiscalnoї України при розробленні управлінських рішень щодо налагодження співпраці органів державної влади і бізнесу та дозволяють посилити контроль за діяльністю транснаціональних компаній в Україні, а також мінімізувати негативні наслідки їх функціонування (довідка №84/3/99-99-20-01-02-14 від 10.03.2016 р.).

Аналітичні матеріали щодо доцільності стимулювання створення національних ТНК, визначення переваг зарубіжних та українських підприємств, які наближаються до статусу ТНК, використані Міжрегіональним головним управлінням ДФС – Центральним офісом з обслуговування великих платників податків при обґрунтуванні управлінських рішень щодо підвищення ефективності формування ТНК в Україні (довідка №290/28-10-14-21 від 24.03.2016 р.).

Результати аналітичного дослідження ролі транснаціональних компаній у процесі трансфертного ціноутворення використані Науково-дослідним центром з проблем оподаткування при виконанні науково-дослідної роботи (№ державної реєстрації 0113U000282) «Моніторинг цін на товарних ринках в системі трансфертного ціноутворення: міжнародний досвід та механізм впровадження в Україні» (акт впровадження №3934/01-12 від 22.12.2014 р.)

Крім того, науково-практичні рекомендації щодо регулювання механізму взаємодії транснаціональних корпорацій з національною економікою впроваджено у навчальний процес в Національному університеті податкової служби України, а саме на кафедрі аудиту та економічного аналізу при підготовці методичних розробок та викладанні дисципліни «Аудит великих платників податків» (довідка №3933/01-12 від 24.12.2014 р.).

5. Повнота викладу в опублікованих працях основних положень, висновків і результатів дослідження. Основні результати дисертаційної роботи та положення її наукової новизни опубліковано у 10-ти наукових працях, загальним обсягом 4,14 др. арк., зокрема у 5-ти статтях у наукових фахових виданнях України (з яких 3 статті – у виданнях, зареєстрованих у міжнародних наукометричних базах даних) та 1-ому закордонному виданні.

Крім того, результати дослідження оприлюднені у 4-х збірниках тез міжнародних та вітчизняних науково-практичних конференцій.

Загальний обсяг публікацій з теми дослідження, що належать особисто автору становить 4,04 др. арк. З наукових праць, опублікованих у співавторстві (1 праця), у дисертації використані лише власні авторські ідеї та напрацювання.

Зміст автoreферату повною мірою розкриває основний зміст, наукову новизну, висновки та рекомендації, викладені у дисертації. Структура та зміст автoreферату дисертації Немировської О.В. відповідають встановленим МОН України вимогам до кандидатських дисертацій.

Сформульовані у дисертації та опубліковані у вищезазначених виданнях наукові положення, пропозиції та рекомендації є належним чином аргументованими і містять авторські напрацювання з досліджуваної проблематики. Це дає усі підстави для висновку про достатню публічну апробацію дисертації Немировської О.В.

6. Дискусійні положення і зауваження щодо змісту дисертації. Попри загальне позитивне враження від дисертації, слід звернути увагу автора на деякі недоліки, упущення та висловити окремі зауваження:

1). Аналізуючи у р.1.2. міжнародний досвід взаємодії держави і бізнесу та виділяючи при цьому три вектори такої взаємодії – функціональний, галузевий та регіонально-муніципальний, авторові слід було б детальніше розкрити специфічні особливості й інструменти останнього напряму та показати можливість й доцільність його застосування в Україні, що є вкрай актуальним в контексті здійснюваної в нашій країні реформи децентралізації управління та розширення повноважень органів місцевої влади.

2). Робота тільки виграла б, якби, крім наведення методики розрахунку показників, які характеризують експансію транснаціональних корпорацій (індекс транснаціоналізації компанії та індекс інтернаціоналізації), представлених у р. 1.2 дисертації, автор навів результати розрахунку зазначених показників по окремих компаніях, що здійснюють діяльність в

Україні та надав відповідні оцінки результативності такої діяльності, а також окреслив можливі заходи щодо нейтралізації загроз для вітчизняної економіки.

3). В аналітичній частині роботи (розділ 2.1) при здійсненні аналізу діяльності транснаціональних та українських компаній автор в деяких випадках спирається статистичні дані за дуже короткий період часу (див., наприклад, табл. 2.1, 2.2, 2.5) або взагалі не наводить часових рамок (див., наприклад, рис. 2.1, 2.2), що викликає додаткові запитання щодо сталості виявлених та тривалості виявлених тенденцій.

4). Сприймаючи в цілому позитивно авторське визначення поняття «транснаціональна корпорація» зазначимо, що у ньому слід було б врахувати потреби практики щодо доцільності виокремлення такого об'єкту як одиниці статистичного обліку та включення у відповідні нормативні документи, з метою однозначного тлумачення і подальшої можливості здійснення аналізу їхньої діяльності, про що зазначається у р. 2.3 дисертаційної роботи при розгляді законодавчо-нормативної бази, якою регулюється процес створення та функціонування транснаціональних корпорацій.

5). Досліджуючи трансферте ціноутворення як інструмент державного регулювання діяльності транснаціональних корпорацій (р.2.3) дисертантою основний акцент щодо розв'язання даної проблеми зроблено на необхідності удосконалення законодавчої бази, зокрема, внесення змін у відповідні статті Податкового кодексу України. Однак при цьому з поля зору випали питання визначення економічного ефекту від запровадження запропонованих змін, розрахунок і наведення яких могли б послужити як додаткова аргументація для прийняття законодавчим органом позитивного рішення при розгляді відповідного законопроекту.

6). На підтвердження практичної значущості розробленої моделі рейтингу ключових загроз для функціонування вітчизняних транснаціональних корпорацій (р.3.1 дисертації) слід було б надати рекомендації щодо наявності відповідних джерел інформації, алгоритму розрахунку базових показників

моделі та здійснити апробаційні розрахунки за ними, що значно покращило б сприйняття авторських рекомендацій.

7). У розділі 3 дисертаційної роботи «Модель ефективної взаємодії національної економіки з транснаціональними корпораціями» представлено та розкрито авторське бачення змісту механізму ефективної взаємодії національної економіки з транснаціональними корпораціями та визначено складові елементи його формування. Цінність даних пропозицій полягає у їх практичній спрямованості на розв'язання існуючих проблем взаємовідносин між зазначеними сторонами. Однак автором не запропоновано алгоритму поетапного здійснення такої взаємодії, що могло б значно полегшити та пришвидшити імплементацію розробленого механізму. Крім того, варто було б більш грунтовно розкрити авторське бачення критеріїв, за якими слід оцінювати ефективність взаємодії між суб'єктами, що розглядаються, зокрема для національного господарства.

Висловлені зауваження і побажання не є принциповими, не ставлять під сумнів та не знижують наукової і практичної цінності дисертаційної роботи, виконаної О.В. Немировською.

7. Загальний висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам. Дисертаційна робота Немировської О.В. на тему «Формування ефективного механізму взаємодії національної економіки з транснаціональними корпораціями» є самостійним, виконаним на високому рівні, завершеним та цілісним науковим дослідженням. За своїм змістом, актуальністю, рівнем обґрунтованості положень наукової новизни, теоретичною та практичною цінністю вона відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13 і 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р.

За обраним напрямом та рівнем представлених у ній результатів дисертація відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Нові наукові положення, одержані в дисертаційній роботі, та внесені до захисту, в сукупності поглиблюють

теоретичні основи та містять практичні рекомендації щодо формування і запровадження цілісного механізму державного регулювання взаємодії національної економіки з транснаціональними корпораціями.

З огляду на вищевикладене, можна зробити висновок про те, що Немировська Оксана Вікторівна, автор дисертаційної роботи «Формування ефективного механізму взаємодії національної економіки з транснаціональними корпораціями», заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук,
старший науковий співробітник,
професор кафедри макроекономіки
та державного управління ДВНЗ
«Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

О.П. Тищенко

